

■ COLUMNA

Protecziun legala e dapli sustegn èn indispensabels

DA MARTIN BUNDI, A. CUSSEGLIER E
PRESIDENT DAL CUSSEGL NAZIUNAL

Sco anc mai han las cifras da la dumbraziun dal pievel federala concernent la populaziun rumantscha tementà e dà da patrar. Pon ins anc retegnair l'erosiun progredenta dal territori? Han ils Rumantschs sezs anc la forza e la voluntad da frenar la digren da lur linguatg? Las bleras dunnas ed umens che han sutta-scrit il «manifest» èn da la ferma persuasiun, ch'il quart linguatg naziunal svizzer stoppia vegnir mantegnì e ch'ins stoppia perquai prender mesiras pli energicas che fin uss. Sa chapescha che l'appel da tgirar e defender dapli lur linguatg sa drizza als Rumantschs sezs. Dentant è oz in engaschament considerablain pli ferm da vart da las autoritads statalas indispensabel.

En sia nova constituziun ha la confederaziun mess ina buna basa per salvar la quadrilinguitad. Ses confess en l'introducziun festiva, tenor il qual «la fermezza dal pievel sa mesira al bainstar dal flaivel», ha el concretisà en l'artitgel 70 effizientamain er en connex cun ils linguatgs naziunals. En quel n'ha el betg mo declarà il rumantsch sco linguatg naziunal e per part uffizial, mabain indirectamain er obligà il chantun Grischun da determinar ils linguatgs uffizials e la cumposiziun dals territoris e da prender – cun el ensemen – las mesiras necessarias per mantegnair e promover las linguas minoritaras. Ina part da las mesiras da la con-

federaziun è concretisada en il sboz per ina nova lescha da linguas federala. Concernent il sustegn finanziel da vart da la confederaziun pretenda la Retoromania ch'i na vegnia be partì d'in parallelsem cun ils giavischs dal chantun Tessin, mabain che las contribuziuns s'orienteschian objectivamain als vairs basegns. Areguard il rumantsch vul quai dir, ch'i sa tracta d'in linguatg senza sustegn d'ina retroterra e ch'el n'è betg mo periclità, mabain periclità en sia existenza e ch'el dovra perquai in sustegn extraordinari.

Verbalmain aud'ins a ludond en tschertgels politics ed economics dal Grischun cun mintga occasiun la trilinguitad da noss chantun. En la pratica ignoresch'ins dentant savens quella confessiun. Quai cumprova tranter auter la nova marca tetgala «graubünden» che duai er vegnir duvrada en secturs statals. Quella desavuescha il talian ed il rumantsch totalmain.

Ultra da quai legia ins da preschent quasi mintg'emna novitads negativas che mussan ch'ils interess rumantschs vegnan ignorads, surtut sin sector da la scola. – En la missiva davart la revisiun totala da la consituziun federala menziunescha la regenza che la trilinguitad saja il «segn caracteristic» dal chantun Grischun. Tuttina refusescha ella d'entrar sin la proposta da modifitgar l'artitgel da linguas inoltrada da la Lia rumantscha en connex cun ina vasta consultaziun. Questa proposta possibilitass da proteger minimalmain il territori, quai che bleras personas singulas han sustegnì cun lur suttascripziun. Tgi che prenda serius la preambula en la nova constituziun chantunala, che prevesa «da promover la trilinguitad e la diversitad culturala e da mantegnair quella sco part da l'ierta istorica», sto smetter da declamar ed agir. En il chantun d'origin dal rumantsch è il basegn d'agir claramain il pli grond.